

BUTLLETÍ

DEL

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

1910

VOLUM XX.^e



BARCELONA

TIPOGRAFIA «L'AVENÇ», RAMBLA DE CATALUNYA, 24

1910

Butlletí

del

Centre Excursionista de Catalunya

UNA VISITA A LA TOMBA DEL ESCRITOR CATALÀ

FRA ANSELM TURMEDA EN LA CIUTAT DE TUNIÇ

DE trentatrés a trentassís hores de navegació desde Marsella, o de nou a deu desde 'l port sicilià de Tràpani, s'esmercen per arribar a la capital de Tunisia. Pels viatgers catalans es preferible la via de Mallorca a Alger, desde ont el camí de ferro condueix directament a Tunïç en vintissís hores. Jo, que volia recórrer tota l'Àfrica francesa de cap a cap, vaig embarcar-me a Cartàgena envers Oran, de qual punt me dirigí a Tremeçen y Oujda, dins ja del imperi de Marrocs, tornant després enrera cap a Montaganem, Biskra y Constantina, per sortir d'aquelles terres plenes de records nostres per la ciutat de Tunïç, prenent la via marítima directa de Marsella.

Com no és mon propòsit fer una descripció de la present capital de la Tunisia, y per altra banda 'l punt que dec tractar es prou llarg y ple d'interès, me limitaré a dir que Tunïç, ab sos doscents mil habitants, ofereix un aspecte semblant a les demés ciutats de la costa de Berberia. Al peu de la mar la barriada europea, ab carrers bons y drets, y tota mena de botigues, fondes y teatres. Dintre, y en la part alta, la barriada antiga y musulmana, ab un lloc preferit per la població hebrea, que es sempre nombrosa. Carrers estrets y tortuosos, plens d'arcades y bòvedes ab cases d'un o dos pisos y molt poques obertures. La barriada musulmana, desde l'Edat Mitjana, ha vingut també aixamplant-se y té avuy grans ravals agregats y solament separats del antic centre de població pel camí de *ronda* o volta, que marca bé 'l recinte vell, denunciat encara per troços de les muralles y per sumptuoses portes arabesques. Dintre d'aquest recinte hi ha les principals mezquites, cementiris y mercats. Com succeeix per tots els pobles de Llevant,

els artesans estan reunits per oficis, ab petites botigues, moltes d'elles sense habitació, y formen carrers coberts ab posts de fusta o ab voltes de pedra, nomenats *souks*, agrupant-se en el *souk* o mercat dels tapiners totes les tendes de sabates, en el dels brodadors tots els mercaders de brodats, en el dels perfumistes totes les menes de perfums, en el dels sellers tots els qui treballen els objectes de pell o cuiram pels carreters. Aquesta part vella de Tunij está partida en dues perpendicularment a la costa del mar, per un carrer molt transitat, però tant estret y tortuós com els altres, que es el carrer de la Kasba, arrencant de la porta dita avui de França, centre del barri europeu, y conduint fins al palau del Bey y a la fortalesa (la Kasba), en el camí de ronda que havem ja indicat, a la part alta de la vila indígena.

Es al extrem superior del carrer de la Kasba, a l'esquerra pujant y darrera del palau del Bey, tocant al troç del camí de ronda, nomenat ara *boulevard de Bab-Menara*, ont hi ha encara la vella porta d'aquest nom, que hi trobarem el barri o *souk* dels Sellers, el *Souk Sekajine* en llengua del país, y allí dintre la sepultura que cerquem. Un plan de la vila indígena, dita *Medina*, y un altre especial del esmentat *souk* donaran a comprendre més fàcilment la situació y disposició del petit y modest mausoli del famós y entremaliat escriptor satíric català. Als darrers del segle XIV^a, al temps d'en Turmeda, era ja Tunij una ciutat famosa entre les d'Ifriquia, famosa entre tot lo món musulmà com a centre d'estudis y activitats. Bona part de sa prosperitat era deguda a la dinastia dels Hafsides, que prengué 'l govern de la Tunisia en 1211, al caure 'ls almoravids, y que durà més de tres centuries, fins a la definitiva dominació turca, en 1574. Dintre de la Mauritania geogràfica, ha sigut desde 'l segle XIII^e la ciutat de la moda, del luxe, del moviment literari d'aquella regió. En vida d'en Turmeda era la ciutat sens rival, era el punt de pas o visita obligat de tots els viatgers d'occident y orient; y allí's trobaven totes les comoditats y els plahers. Els poètics orientals l'anomenaven l'*olorosa*, la *florida*, l'*esposa del occident*. Això d'*olorosa* es un epítet no gaire apropiat, al menys en els temps presents: se necessita una extraordinaria fantasia per pendre com olor les emanacions de moltes d'aquelles cases y carrerons. Emperò he d'advertir que hi ha altres ciutats musulmanes molt més sutzes que no Tunij: Beirout, Damasc y alguns barris del Cairo són més *oloroses*, si es que puc parlar també fantàsticament.

Començaré declarant que al arribar a Tunij no sabia que's trobés allí l'enterrament del frare mallorquí reneгат Anselm

Turmeda, l'autor del tant citat com desconegut llibre de la disputa del Ase. Jo havia llegit en la *Historia del monastir de Poblet*, d'en Finestres, que a la primeria del segle XV^e un frare d'aquell convent, nomenat Pere Marginet, havia fugit en companyia del frare franciscà de Montblanch Anselm Turmeda, per seguir una vida aventurera y disoluta; que'l primer tornà arrepenit a Poblet al cap de dos anys, en 1413, y que morí com un sant en 1435; però que en Turmeda se n'anà a Tunij, ont se féu musulmà y predicà'l Corà, fins que un jorn, atormentat fra Marginet per l'idea de que ell era responsable de l'apostasia del seu antic company, pregà fervorosament per la seva conversió y Déu li permeté apareixèr-se-li a Tunij en ocasió en que en Turmeda disertava sobre'l llibre de Mafumet. sentint-se aquest sobtadament mudat y penedit. Coneixedor el rey moro de la retractació, féu matar a fra Anselm. *dejando limpiadas*, com diu en Finestres, *con el carmín de su sangre sus culpas y errores*. Ja provarem com no es exacta aquesta afirmació del historiador de Poblet.

Havia vist després repetits aquests incidents de la vida d'en Turmeda en el *Diccionario de escritores catalanes* d'en Torres Amat, qui afegia que dit frare apòstata havia pres a Tunij el nom d'Abdallah y que era'l propi autor del tant popular llibret de màximes morals y religioses conegut vulgarment per *lo Franselm*, així com d'un famós diàlec anomenat la *Disputa del Ase contra frare Enselm Turmeda sobre la natura e noblessa dels animals*.

Els llegendaris episodis d'en Marginet y en Turmeda'ls havia encara pogut trobar aixemplats ab novelesques narracions per en Victor Balaguer en son llibre *Las ruinas de Poblet*, repetint també que la mort d'en Turmeda a Tunij fou pels anys de 1419, poc més o menys. Emperò en Balaguer dóna curiosa noticia bibliogràfica d'un exemplar del esmentat llibret de màximes conservat en la Biblioteca Colombina, a Sevilla, estampat a Barcelona en 1527, y qual portada'l declarava *compost per frare Encelm Turmeda en altra manera anomenat Abdallà de alguns bons ensanyaments jatsia que ell mal los haja seguits*. En Turmeda adoptà'l sobrenom d'Abdallah-ibn-Abdallah, perquè'ls extrangers que's fan musulmans han de pendre un nom musulmà, y al designar-se'ls ab aquest nom es precis aplicar-lo també al seu pare, encara que continui essent cristià o jueu; ja sabem que'ls alarbs no tenen generalment cognom de familia, y per designar-se fan seguir el seu pronom o nom personal del pronom del seu pare respectiu: *un tal, fill d'un tal*. Es natural, doncs, que en el cas d'un renegat s'adoptés un epítet o

sobrenom sense caràcter personal ni determinatiu, com féu en Turmeda al nomenar-se *Abdallah*, que significa «servidor de Déu»; epítet que pot esser aplicat als homens virtuosos de qualsevulla religió.

Y com a prova documental justificant lo dit pels cronistes sobre la vida d'en Turmeda y son nom àrabe coneixiem una lletra de salvaguarda y guiatge molt notable, concedida pel rey Alfons IV de Catalunya, V d'Aragó, en 1423, a *fratrem Encelmum Turmeda alias Alcaydum Abdalla*, per temps de dos anys, per anar y vindre de Tuniç lliurement; lo que demostra o que ell volia tornar a la seva patria o que'l rey o algun altre poderós desitjaven que vingüés.

La publicà per primera vegada en Marian Aguiló en el *Cançoneret d'obres vulgars*, com apèndix a les *Cobles de la divisió del Regne de Mallorques*, d'en Turmeda, abans de l'any 1880; en Bordoy y Torrents la reproduí en son estudi *Ensayo sobre la vida y escritos del mallorquí Fray Anselmo Turmeda*, en la *Revista Ibero-Americana de Ciencias Eclesiásticas*, any primer, volum II (Madrid, 1901), y tercera vegada en Llabrés en la monografia *Bernardo Descoll, autor de la crónica catalana de Pedro el Ceremonioso*, insertada en la *Revista de Archivos, Bibliotecas y Museos*, en 1903.

Més, sabent tot això, ignorava encara que en Turmeda estigués soterrat dintre la ciutat de Tuniç y que's conservés avuy la tomba després de cinc centurries de la seva mort. Fou el distingit catedràtic de l'Universitat de Barcelona y president del «Institut d'Estudis Catalans», D. Antoni Rubió y Lluch, qui m'endreçà una lletra urgent quan ja'm trobava a Tuniç, demanant-me que ab tota cura cerqués l'enterrament d'en Turmeda en el *souk* dels Sellers, aplegant-ne quantes noves pogués, ab fotografies y descripció del monument.

El senyor Rubió havia endevinat que la tomba que hi ha en l'esmentat lloc era la del frare mallorquí renegat, perquè coneixia un llibre publicat anys enrera a París, ont s'indicava que Abdallah-ibn-Abdallah, sacerdot mallorquí apòstata, estava soterrat en la ciutat de Tuniç, al bell mig del mercat o barri de tendes dels basters. El senyor Rubió pensà tot seguit, coneixedor de les notícies biogràfiques d'en Turmeda, que aquella no podia esser sinó la tomba del famós frare contrincant del Ase.

Despertada la meva curiositat ab tant respectable invitació, me dirigí sens retard a corre'l carrer dels Sellers, entrant-hi per l'interessant porta de Bab-Menara. Lo primer que's presenta es

me dirigí a un dels moros que estava a la botiga del davant mateix, preguntant-li si era efectivament aquella la sepultura d'Abdallah-ibn-Abdallah; però no féu cap cas de ma demanda y continuà cosint uns gorniments de cavall com si no res hagués sentit. Vaig repetir la pregunta al de la tenda del costat, y ja no fou tant sort, perquè féu un moviment ab les espatlles y testa, significant-me que no ho sabia. Ni'l tercer ni encara'l quart dels interrogats volgueren satisfer ma curiositat, y vaig conèixer que era per fanatisme religiós la llur sordaria o ignorancia. Tots continuaven impassibles cosint cuiram, però miraven de rellisquentes a aquell extranger imprudent que gosava escudrinjar coses de la devoció mahometana. Un xic apartat ja de la tomba, descobrí un baster de cara franca y alegra, y, tot comprant-li una bossa de cuir de colors llampants per dur monedes, li vaig preguntar lo mateix, y ab tota deferença y afabilitat me respongué tot seguit que sí, que aquella era la tomba d'Abdallah. Satisfet estiguí y agrahit verdaderament de la bondat d'aquell galant moro y sortí del *souk* dels Sellers ben convençut de que a la fi tenia coneguda la sepultura d'en Turmeda. Doncs, res d'això. Aquell moro galant fou el trapacer y embrollaire, que era tant fanàtic com els anteriors, solament que cregué més segur parlar y mentir ab l'extranger escudrinjador, que no callar com un sort. Certament ja'm tenia despistat y enganyat y ja havia jo tramès al senyor Rubió y Lluch y al «Institut d'Estudis Catalans» cartes postals y vistes fotogràfiques de la tomba, quan, sabedor de que tots els divendres, jorn de la festa musulmana, feyen els basters del barri obsequi religiós al *marabout*, decidí tornar-hi aital dia, y vegí aquell cadafalc al mitg del carrer ab dos ciris cremant, dues grans banderes de seda velles, una verda, altra vermella y un petit fogó damunt la tomba, ont cremaven perfums. Molt content jo de que aixís conservessin el respectuós recort del nostre compatrici, encara fos un *muladí*, al tornar enrera per sortir del *souk* dels basters per la mateixa porta de Bab-Menara, per la que havia entrat el dia de la primera visita, al cantó precisament del passatge cobert dels Sellers y de la placeta d'accés envers dita porta històrica, vaig adonar-me de que allí hi havia un altre *marabout*, una tomba més important y conservada que no l'altra que havíem vist, una petita *Kouba*, o sia capelleta ab cúpula de mitja taronja. Per la natural vergonya de no declarar el temor de que m'havia deixat enganyar, resolguí no dir res més; però'ls dubtes de que podia ésser aquella *Kouba* la tomba d'en Turmeda, m'anaren dominant y m'obligaren a fer noves indagacions. Aquestes indagacions m'han

donat assats treball, y darrerament les he pogudes acabar a París ab la confirmació perfecta del meu pressentiment. La tomba d'Anselm Turmeda, o sia d'Abdallah-ibn-Abdallah, no era la que indicava 'l moro galant al mitg del *souk*, sinó la petita *Kouba* de la placeta; enterrament tancat, per consegüent, y ben conservat.

Emperò no havia estat jo'l primer enganyat pels moros del *souk* dels Sellers. Fins ara tothom que tractava del enterrament del cristià renegat, creya de bona fe que era 'l cadafalc de dintre 'l *souk*. En Joan Spiro, antic professor del col·legi Sadiki de Tunij y avuy catedràtic de llengües semítiques de l'Universitat de Lausanne, estava també en semblant error, y al traduir y publicar una obra d'en Abdallah-ibn-Abdallah escrita en llengua aràbiga, va posar-hi un pròleg dient de l'autor: «Nous ignorons le nom qu'il portait avant sa conversion; nous ignorons même l'année de sa mort; nous savons seulement qu'il est enterré à Tunis; sa tombe, qui se trouve au milieu du Souk des Selliers, est encore actuellement l'objet d'une grande vénération». Ho deya això M. Spiro en 1884-85, en la *Revue de l'histoire des Religions*. Vintidós anys més tard publicà novament el primer y segon capítol de la citada obra d'Abdallah-ibn-Abdallah, titulada *Lo present del home lletrat per refutar los partidaris de la creu*; capítols que constitueixen l'autobiografia del propi autor del llibre, ont recompta son naixement a Palma de Mallorca, sos estudis a Lleyda y Bolonia, son pas per Sicilia y l'arribada a Tunij, obtenint decidida protecció dels Soldans Abou-l-Abbas Ahmad (1370 a 1394) y Abou-l-Faris Abd-al-Aziz (1394 a 1433). Y en 1906, M. Spiro encara no havia sapigut identificar Abdallah-ibn-Abdallah ab fra Anselm Turmeda, cosa que ja havia resolt el senyor Rubió y Lluch feya temps.

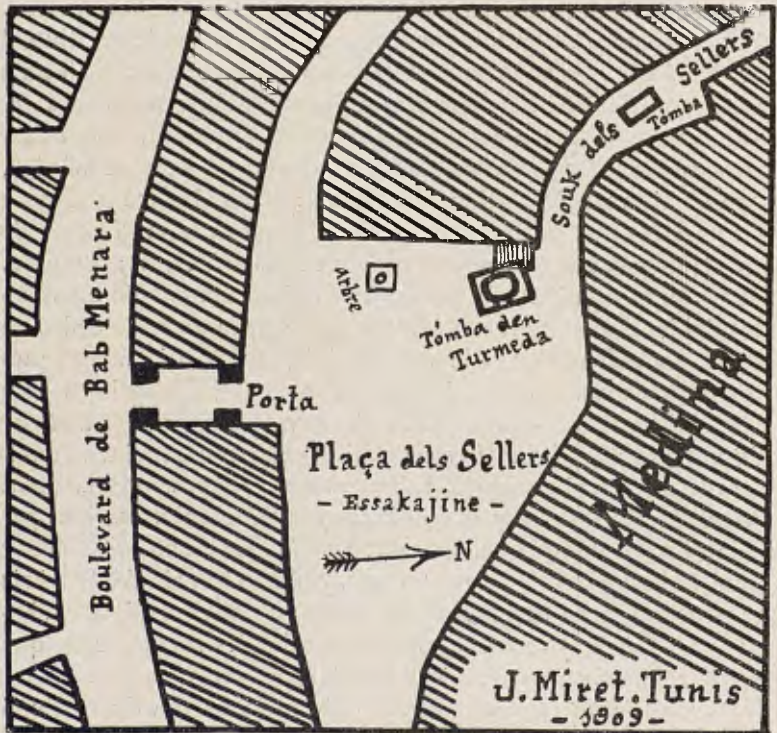
Doncs bé: en aquesta segona publicació per M. Spiro d'una part de l'obra de controversia religiosa d'en Turmeda ja musulmà¹, hi va donar un dibuix del sepulcre d'Abdallah, que es el cadafalc que havem descrit y situat dintre del *souk* dels Sellers, repetint les mateixes declaracions que féu en la *Revue de l'histoire des Religions*, precisant un poc més la data de la mort del cristià renegat: «Nous ignorons le nom qu'il portait avant sa conversion; nous ignorons même l'année de sa mort; ont sait seulement qu'il mourut dans les dernières années du regne d'Abou Faris, qui mourut lui-même en 837 de l'hégire, 1433 de Jesuchrist».

Quatre mesos després d'aquesta nova publicació de M. Spiro,

1) *Revue Tunisienne*, núm. 56, Febrer de 1906.

dintre del mateix any 1906, va sortir un àrabe il·lustrat, membre del «Institut de Cartago», M'hamed bel Khodia, a rectificar diverses noves de les que havia donat M. Spiro sobre 'l cristià renegat, y especialment sobre la situació de la sepultura¹.

Diu M'hamed bel Kodhia que la tomba d'Abdallah, l'antic



CROQUIS DE LA SITUACIÓ DE LES TOMBES D'EN TURMEDA
Y DE SIDI BOU EBDELLAH

cristià, no es la que s'veu dintre del *souk*, que perteneix a un altre sant home musulmà, a Sidi bou Ebdellah. La del nostre compatriota es la de la placeta, junt a l'entrada del *souk*, publicant M'hamed bel Kodhia també un dibuix d'aquesta tomba per evitar noves equivocacions y deixar d'una vegada senyalada la sepultura del

1) *Le tombeau d'Abdallah ben Abdallah*, en la *Revue Tunisienne*, núm. 58, Juny 1906.

autor del *Present del home lletrat per refutar los partidaris de la creu*, no sabent que era encara l'autor de la *Disputa del Ase* y del *Llibre d'alguns bons ensenyaments ab l'oració del Angel Custodi*.

M. Spiro no havia sigut el primer en imprimir y publicar l'obra de combat contra'l Cristianisme escrita per fra Anselm Turmeda. Sobre això podem donar curioses noves bibliogràfiques. Els vells manuscrits del *Present* (o *Ofrena*) *del home instruit per refutar los partidaris de la creu*, són abundants. Aquest títol era molt acostumat llavors entre'ls musulmans. Aixís recordem que a la biblioteca de la Gran Mezquita de Tunij hi tenen un manuscrit d'una obra del segle XVI^e, titulada *Lo present de les prerrogatives del oratori més llunyà als homens superiors*; y a l'altra biblioteca de Tunij, nomenada Abdellia, hi conserven *Lo present als esprits ilustrats o colecció selecta de curiositats*. De manera que en Turmeda, al posar títol al seu llibre, seguí un costum oriental, l'estil de la gent fantàstica que tot ho prenen com a ofrenes y obsequis. Estigué més afortunat en posar títol que no en la redacció, perquè, segons opinió de persones competents, l'estil es dolent y s'endevina que no coneixia gaire la llengua àrabe.

A les citades biblioteques de la ciutat de Tunij s'hi troben diferents manuscrits d'aquesta obra d'en Turmeda, ab la particularitat que contenen un prefaci molt interessant, que manca en els manuscrits d'altres punts. Y, per contrari, hi ha en els darrers certes anotacions marginals, atribuïdes a un cert Cheikh Abdallah Bey¹, qui no són en els manuscrits de Tunij.

Es convenient indicar ací que'ls primers soldans Hafsides crearen a Tunij una rica biblioteca, ab més de trenta mil volums, en 647 de la hégira. Després sofrí perdues importants y fou reconstituïda pels anys de 797, quan fou donada a la Gran Mezquita, la Djama-ez-Zitouna. Més avant fou aixamlada, construint-hi la sala nomenada El-Abdellia. Saquejada per l'exèrcit de Carles V, en 1535, hi romangueren únicament tres llibres. En 1153 de la hégira la restaurà Ali Bey Ben Mohamed; però, quinze anys després, al efectuar-se'l saqueig del Bardo, se n'apoderà'l Bey de Constantina y va vendre quasi tots els manuscrits. Adquirits novament, fou encara una altra volta venuda, en 1256 de la hégira (1840 de Crist),

1) M'hamed bel Khodja sospita que aquest Cheikh Abdallah Bey era algun membre de les moltes missions científiques que Egipte trametia a Europa anys enrera. Aixís, les anotacions són fetes dintre del segle XIX^e, en els manuscrits de biblioteques europees.

pel visir Hússein Kodja. Venturosament n'adquirí 2.527 volums Ahmed Bey y els deposità en la Gran Mezquita. Compta avuy ab més de set mil volums. En la biblioteca de la sala Abdellia, reorganitzada definitivament fa trentatrés anys no més, ab els manuscrits dispersats entre les mezquites, s'hi conserven al present més de quatre mil volums.

Dono aquests detalls històrics de les biblioteques de Tunij perquè's vegi l'impossibilitat de trobar-hi 'ls manuscrits originals d'en Turmeda, després de tantes vicissituds. No obstant, en l'Abdellia tenen un manuscrit molt vell de l'obra d'en Turmeda, ab un prefaci indubtablement escrit per ell y que ja traduirem més avant. Es el manuscrit núm. 1.131, el que en l'any 1652 de Crist consta ja que'l possehia un senyor Mohamed ben Mostafa ben Brahim ben Kalil.

Assegura M. Spiro que'ls manuscrits de l'obra musulmana d'en Abdallah (o sia d'en Turmeda) són generalment poc correctes, encara que nombrosos. Els millors són els escrits en caràcters mogrebins. Malgrat de lo que'l propi Abdallah indica de que coneixia molt bé la llengua àrabe, se veu per dits manuscrits que no arribà pas a dominar-la, perquè s'expressa malament, se sent molest o forçat en la locució; cada plana, afegeix M. Spiro, ens mostra un autor habituat a manejar altra llengua que la del Corà.

El títol ab que generalment s'assenyala l'obra d'en Turmeda es *تحفة الاديب*, *tahfa al-adib* (present del lletrat); però en alguns dels manuscrits, segons M. Spiro, es aquest altre: *الاديب سحنة*, *al-adib tahfa*, o sia trasposició de les mateixes paraules. M'hamed Bel Kodja diu que en tots els manuscrits tunecins que ha examinat ha vist en el cors de l'obra la paraula *الاديب*, *al-adib*, y no *الاديب*, que es un qualificatiu gens apropiat a la locució que forma'l títol del llibre; y si bé en el manuscrit 1.131 de la Biblioteca Abdellia s'hi llegeix *الاديب*, *al-adib*, es lo cert que la mà d'algun erudit vingué a rectificar després aital paraula, erronia visiblement, y a posar-hi una anotació marginal dient *برفني لاديب الكائف*.

Havem dit fa poc que M. Spiro no ha estat el primer en publicar l'obra d'en Abdallah. En 1873 o 74 fou publicat en Europa'l text àrabe, sens data ni lloc marcat. El caràcter o lletra d'aquesta edició sembla'l que usen els metodistes per les seves publicacions bíbliques. Dit text fou reeditat al Cairo en 1895, afegint-hi aquesta advertència en àrabe: «Entenent útil aquesta obra, al menys per servir a l'història y fer conèixer als homens d'avuy l'opinió dels antics sobre'ls aveniments de son temps y en l'oportunitat de que

un membre apte de la religió cristiana's dedica a refutar les alegacions que conté, essent la topada de les idees sanes lo mijà de fer relluir la veritat als ulls de tothom; y havent sapigut, finalment, que aquest llibre, ja editat en Occident fa molt temps, s'ha extès per Orient, estant ja prop d'agotar-se, prenc càrrec de reeditar-lo per mon compte pels indicats motius». Firma aquesta advertència: *Spiro Don Staphakés*. L'havem traduhida y reproduhida perquè's vègi'l concepte en que encara's té en el món musulmà modern com a obra de controversia'l llibre d'en Turmeda.

Ha sigut traduït del àrabe al turc y al francès. La traducció francesa, segons ja havem indicat, la féu en Joan Spiro, catedràtic de l'Universitat de Lausanne, y la publicà en els anys 1884-85 la *Revue de l'histoire des Religions*, fent-ne un extracte per vendre'l separatament, profitant les mateixes fulles de la *Revue* y ab coberta especial datada del 1886, sens nom de traductor. La portada es així: *Le présent | de | l'homme lettré | pour réfuter les partisans de la croix | par | Abd-Allâh ibn Abd-Allâh, le Drogman | traduction française inédite | Paris, 1886 |*.

En 1906, el mateix Joan Spiro, de Laussanne, ha reproduït els dos primers capítols del llibre en qüestió, ab el títol d'*Autobiographie d'Abdallah ben Abdallah, le Drogman*, en la *Revue Tunisienne*, que es la publicació del «Institut de Cartago», la primera associació literaria y arqueològica d'aquella terra.

Estan ben qualificats d'autobiografia'ls dos capítols primers dels tres que componen l'obra, perquè en ells l'autor recompta ab curiosíssims detalls la seva accidentada vida, encara que no indicant may son antic nom cristià y català.

Donarem un extracte de tant interessant autobiografia, però abans direm alguna cosa del prefaci que porta'l citat manuscrit de la biblioteca Abdellia, no conegut per M. Spiro. En la traducció francesa feta per aquest professor hi ha l'introducció, però no l'indicat prefaci, que ha tingut la bondat M. M'hamed bel Khodja de traduir del àrabe al francès, y que ara jo donaré a conèixer en nostra parla, puix es molt original y constitueix una confessió de mahometisme fervent per part del frare mallorquí. Es de la tenor següent:

«Lloances a Déu, qui'ns dotà de la mellor de les religions; qui féu de nosaltres el poble de Mafumet, guardador del Forgan (*Coran*); qui generosament ens concedí llegir el Corà, dejunar en el Ramadà, voltar el temple sagrat (*Caaba*), agenollar-se prop del Rokn (*l'angle de la Caaba*) y del Maqam (*estació d'Abraham*), festejar la nit del

Qadr (*es la nit dita del Destí diví, o sia'l 27 Ramadà*) y aturar-nos en Arafat (*montanya al orient de la Meca*); qui féu de nosaltres homens de puresa, d'oració y de caritat; qui'ns permeté participar de les virtuts de les festes y dels divendres; qui'ns féu predicadors en les troncs, jurisconsults en religió, transitants del camí dels profetes; qui'ns mostrà les noves de les primeres y de les darreres generacions per la veu d'Aquell qui ha clos la restellera dels Profetes, del príncep dels missatgers de Déu nostre senyor Mafumet, el més virtuós y més piados dels homens. Que la gracia divina li arribi, lo mateix que a la seva familia, als seus companys y a tot el seu poble fins a la fi dels temps.»

En l'introducció, que es més llarga, comença ab un apostrof als qui no's decideixen a convertir-se musulmans: «Havent-me fet Déu la gracia de conduir-me envers el camí dret y situar-me en la verdadera religió que Ell ha tramès a son estimat y escullit Mafumet, jo n'he examinat les proves decisives y les demostracions clares, evidents per qualsevol que tinga'l més petit discerniment y amagades tant sols a aquells qui no veuen els ous d'austruç». Entre aquestes declaracions y les que trobarem també dintre de l'autobiografia n'hi ha més que suficient per desmentir lo que deya en Víctor Balaguer de no haver adoptat en Turmeda'l mahometisme.

Explica en la propia introducció la divisió del llibre en tres capítols y son propòsit de separar-se dels altres tractadistes musulmans, els qui han sempre seguit en les controvèrsies ab cristians y juheus el mètode del raciocini. Ell vol seguir la via històrica, comprovant l'exactitut ab arguments metafísics, juntant la crítica y el raciocini, les proves intellectuals y les d'observació. Acaba regraciant la generositat que ha experimentat en els soldans Aboul-Abbas-Ahmad y Abou-l-Faris Abd-al-Aziz, lo que vol dir certament que en Turmeda arribà a Tuniç abans del any 1394, data de la mort del primer dels esmentats prínceps. No oblidem aquesta data, que, com direm après, desfà la llegenda o contalla de la fugida d'en Turmeda de Montblanch, juntament ab fra Marginet de Poblet, en l'any 1411, com asseguren els autors. Farem l'extracte de l'autobiografia:

«Sapigueu—diu Abdallah—que soc originari de la vila de Mallorca, que Déu la conduhesca a l'Islam! Gran vila a la vora de la mar, entre dues montanyes... Mon pare, home considerat entre'ls vehins de la vila, no tenia altre fill que jo. A l'edat de sis anys me posà en mans d'un erudit sacerdot y ab ell estudiava l'Evangeli... Després de sis anys vaig traslladar-me a la ciutat de Lleyda, famosa per la seva ciencia entre'ls cristians de la regió... ont se reuneixen

els estudiants en nombre de mil o mil cinccents, y no regoneixent altra autoritat que la del sacerdot sots qual direcció estudién. Durant sis anys feu allí els estudis de física y astronomia, y a continuació vaig dedicar-me per temps de quatre anys a estudiar l'Evangeli y la seva lexicografia. Al cap del terme esmentat me dirigí a



PLAÇA DELS SELLERS: TOMBA D'EN TURMEDA

صريح عبدالله الترمجان

Bolonia de Lombardia, centre científic per tots els habitants del país... Jo habitava'l presbiteri d'un sacerdot molt vell y considerat, de nom Nicolau Myrtil. Era home sempre consultat en afers de religió. Al seu costat jo estudiava la ciencia dels principis y fonaments de la religió cristiana, y vaig arribar a esser comptat entre 'ls seus més íntims, y passant-hi un període de deu anys. Un jorn, estant malalt el mestre, els deixebles se llençaren a discutir la vinguda anunciada d'un profeta anomenat lo Paraklet y no estigueren d'acord sobre quin dels profetes podria esser. Recomptada aital discussió y discrepància al Mestre, va dir-me que cap de nosaltres havia trobat el sentit verdader y que a mi'm mancava encara molta cosa a aprendre. Al ohir aquestes paraules, me li vaig agenollar

davant y diguí-li: «—Veyeu, Monsenyer, que jo hi vingut de lluny
 »y que fa dèu anys que estic ab vós aprenent innumbrables conei-
 »xements; tingueu la bondat encara de fer-me conèixer aquest nom
 »ilustre». El vell sacerdot plorava y va respondre-m: «—Fill meu,
 »certes que hi ha en el coneixement d'aquest nom ilustre un gran
 »profit; però tem que, si'l divulgueu, els cristians no't matessin
 »al moment. Desde que vas vindre ací hi volgut saber si la teva
 »patria era propera als musulmans y conèixer el teu concepte
 »envers l'Islam. Sabras, doncs, fill meu, que'l Paraklet es l'un dels
 »noms del profeta dels musulmans, Mafumet. Certament la seva
 »religió es la verdadera.» — «Però, Monsenyer,—li objectí,—l'home
 »intelligent pren lo que ha regonegut com a millor. ¿Per què no
 »entreu en l'Islam?» — «Mon fill,—va replicar-me,—Déu m'ha
 »revelat això ara que soc vell y feble. Si m'hagués conduhit per
 »aital camí quan jo tenia la teva edat, tot ho hauria abandonat per
 »pendre la verdadera religió». «—Aixís, per lo vist, m'aconselles de
 »anar me'n al país dels musulmans y d'acceptar llur religió!»

»Me respongué que sí, emperò que no res ne digués a ningú,
 puix si's propalava'm matarien tot seguit. Li prometí reserva abso-
 luta y me dirigí envers Mallorca, la meva patria, aturant-m'hi sis
 mesos. Després vaig passar per Sicilia, ont estiguí altres cinc mesos
 esperant una nau que se n'anés al país dels musulmans. A la fi se
 presentà un vaixell que's dirigia a Tunij y m'hi embarqué. Sortí-
 rem de Sicilia a posta de sol y fondejàrem en la badia de Tunij a
 mitg-dia. Tantost arribat a la Duana, els cristians notables de la
 vila, qui havien oit parlar de mi, me trameteren una cavalleria y
 m'aposenaren a casa llur. Quatre mesos visquí ab ells, fruïnt de la
 millor hospitalitat. Vaig sapiguer llavors que a la cort del Soldà,
 nomenat Abou-l-Abbas Ahmad, hi havia un metge, en Jousouf,
 qui parlava llengua cristiana. Al visitar-lo li diguí que'l motiu de
 la meva arribada era'l desig d'abraçar la religió del Islam. Molt
 content el metge de que ab intervenció seva tingués lloc aquest
 venturós esdeveniment, m'acompanyà al palau, informant al Soldà
 y obtenint audiència per mí. Introduit a presència del sobirà, s'in-
 formà de la meva edat y li vaig dir que comptava 35 anys. Volgué
 saber també quines ciències havia estudiat, y'm respongué després
 ab aquestes paraules: «—Tu has vingut per una cosa bona; fes-te
 »musulmà, ab la benedicció de Déu, l'Altíssim.»

»Llavors jo'm dirigí al metge intèrprete: «—Digues al Soldà
 »que may abandona un home la seva religió sense que'ls seus con-
 »freres o colegues no l'insultin y'l blasmin. Desitjo, doncs, que

»siguin consultats abans els mercaders cristians d'aquesta vila, per »saber lo que diran de mi; y després abraçaré l'Islam».

»El Soldà féu presentar-se al palau als dits mercaders y'ls preguntà: «— Què penseu vosaltres d'aquest clergue ara fa poc arribat?». «— Es un gran savi—li respongueren— de la nostra religió, »y els nostres cabdills creuen que no hi ha en tot el món cristià »altre home ab tanta ciencia y pietat.» «— ¿Què dirieu d'ell — re- »plicà'l Soldà — si's feya musulmà? » «— Que Déu no ho permeti! — exclamaren. — Ell no ho farà may això.»

»Sabuda l'opinió dels notables cristians, el Soldà'm féu presentar al palau, y allí, en presència dels citats cristians, vaig pronunciar la professió de fe. Els cristians se senyaren la cara y digueren: «— Solament el desig de contraure matrimoni l'ha portat a semblant acte, puix entre nosaltres els clergues no's casen»; y sortiren del palau fortment contristats.

»L'esmentat Soldà m'atorgà una pensió de quatre dinars diaris, me donà alberc dintre del mateix palau y me feu esposar la filla de Hadji Mohammad Assaffar. El jorn del casament me donà cent dinars d'or y un vestit magnífic. Poc temps après ma muller parí un nin, que jo'l vaig anomenar Mohammad, per obtenir-li les benediccions juntes al nom del nostre profeta.

»Als cinc mesos de la meva conversió al Islam, el Soldà'm concedí'l càrrec de director de les Duanes. Al cap d'un any ja havia après la llengua aràbiga perfectament. Llavors vaig presenciar l'arribada de l'estol dels Genoveses y Franceses a El-Mahedia, fent jo la traducció de les lletres que trametien al Soldà. Poc temps després foren vençuts y se n'anaren. També estiguí ab el Soldà en el setge de Gabes, exercint de tresorer, així com al altre setge de Gafsa, ont morí de malaltia dit sobirà'l 3 de schaban del any 796 (darreries de juny 1394).»

»El soli fou ocupat per son fill, Abou-Faris Abd-Al-Aziz, qui'm renovà tots quants benifets m'havia atorgat el pare, confiant-me, ademés, l'intendencia del palau.

»Ja dintre son regnat, succehí que un jorn arribà a la Goleta un vaixell musulmà, y tant prompte com els mariners baixaren a terra, fou atacat y saquejat per dos naus sicilianes qui també eren allí. El Soldà trameté a dites naus certs oficials per tractar de la devolució de les mercaderies preses. Hi havia en una d'elles un clergue molt considerat en Sicilia, qui havia sabut la meva conversió al Islam y venia a Tunij a intentar reconduir-me a la religió cristiana, comptant ab l'influencia de l'amistat que havíem contret

quan estudiavem junts. El clergue pregà a un dels oficials del Soldà que prengués una lletra per mi, dient-li era per entregar-la al Kaid Abd-Allah, director de les Duanes. Traduida aquesta lletra, fou presentada al sobirà Abou-Faris, qui'm feu cridar y'm demanà explicacions sobre la misiva. Li responguí que'l clergue havia estat un dels meus amics, y tot seguit vaig traduir-li. Vegé'l Soldà que no res havia jo suprimit, doncs ja'n tenia feta l'altra traducció, deguda a Genoveses. «— Y com penses respondre al clergue? — digué m el Soldà.» «— Senyor, — responguí; — ja coneixes les » meves opinions; sabs que hi entrat en l'Islam espontaniament, per » amor per la religió verdadera: mai no accediré a les pretencions de » aquest clergue.»

» Emperò'l Soldà volgué que jo fes entendre al clergue que seguiria son consell y sortiria de Tunij ab ell després de la restitució de les mercaderies preses pels sicilians. El clergue, ab aquesta promesa, procurà la devolució, però jo no hi vaig comparèixer, y, cansat d'esperar-me, la nau marxà.»

Fineix l'autobiografia d'en Turmeda recomptant fets en honra y llahor del sobirà hafsida Abou Faris, que demostren son esperit justicier y la seva generositat, indicant de pas que'l juriconsult y eminent mestre Abou-Abdallah-Mohammad ibn Salam lo Tabari, o sia'l propi sogre d'en Turmeda, era qui tenia'l càrrec de repartir els gallardons y donatius que concedia dit Soldà. Menciona també'l subsidi anyal que Abou-Faris trametia als sarrahins d'Andalusia y'ls grans treballs que sempre féu per la redempció dels captius musulmans, prometent als mercaders cristians de 60 a 70 dinars d'or per cada jove musulmà presoner que li portessin, y de 40 a 50 per un vell. En totes aquestes negociacions hi funcionava d'interprete en Turmeda.

Refereix la fundació feta pel mateix Abou-Faris d'una capella (*zaviya*) o tomba d'un santó, fòra la porta de la Marina, que avuy se diu la Porta de França, així com altra fundació també en la capital, d'un hospital per viatgers musulmans qui caiguessin malalts trobant-se a Tunij, *cosa que féu en el propi any, diu en Turmeda, de la composició de mon llibre, o sia en l'any 823.*

JOAQUIM MIRET Y SANS

(Acabarà.)

El Montseny a l'hivern y el Nou Refugi de la Castanya

A PART de la gran serralada pirenenca, que té 'l desavantatge de la seva llunyana situació de nostra capital, es sens dubte 'l Montseny la regió montanyenca més hermosa de nostra aimada terra y la més visitada pels nostres excursionistes. Situada relativament aprop de Barcelona, a la que resta unida per bones vies de comunicació y rodejada de diferents poblacions que ofereixen relatiu confort y bell punt de partida, són les seves encontrades y els seus cims més enlairats ben coneguts per tots els aimants de les belleses naturals de la nostra Catalunya. El Montseny se pot dir que constitueix les beceroles y el camp d'entrenament de l'excursionista català.

Y si, fins fa poc, era sols a l'estiu que se 'l visitava, avuy són molts y ben nombrosos els que en plena hivernada hi acuden, endinzant-se per ses pregonas valls y assolint els seus espadats cimals, freturosos de contemplar y gaudir de ses belleses, molt més intenses en aqueixes temporades, en que la neu cobreix sos prats y riberes y en que l'atmòsfera pura y transparenta 'ns deixa ovirar corprenedors panorames.

Per aquests motius resulten ben oportuns y plausibles els esforços que ve realisant la Secció d'Esports de Montanya del nostre CENTRE EXCURSIONISTA, a fi de divulgar y fer conèixer més cada dia les belleses d'aquelles encontrades, cantades tant carinyosa com hermosament per nostre anyorat consoci l'excels poeta Jacinto Verdager. Per això trobem molt encertada l'idea y realisació d'habilitar pera refugi montanyenc l'antiga casa de Sant Andreu de La Castanya, y l'escullir la serra de Matagalls com a lloc a propòsit pera celebrar-hi 'ls Concursos de Luges organisats fins avuy per l'esmentada Secció, quals propòsits y iniciatives han sigut coronats per ara ab l'èxit més falaguer. Y per això es que avuy, a l'apropar-se la data pera la celebració del Segon concurs català de Luges, y al donar compte de la terminació de les obres del Refugi de La Castanya, ens complavem en publicar aquestes ratlles acompanyant un parell de vistes fotogràfiques d'entre les facilitades per nostres benvolguts companys senyors Coll y Serra y Albert Santamaria.

La serra del Montseny, ab tots sos hermosos y pintorescos encontorns, ses regalades valls de Santa Fe y Sant Marsal y sos

EL MONTSENY A L'HIVERN



VISTA PRESA DESDE' L COLLET DE LES AGUDES

cims y carenades de Matagalls, Turons de l'Home y de Les Agudes, Roques Roges, Turó d'Arenys o de Té, de Morou y tants altres, a l'arribar l'hivern no's troben ja en la solitud d'abans, sinó que al caure les primeres nevades comença'l seguit romiatge per tots sos indrets; y els humils habitants de la Castanya y dels



CASA Y REFUGI DE SANT ANDREU DE LA CASTANYA

santuaris de Santa Fe y Sant Marsal se veuen agradosament sorpresos per l'alegria juvenívola de sos visitants, que en la majoria de les festes hi pugen a interrompre la monotonia y tristesa dels dies rúfols y llargues vesprades que regnen en aquells llocs.

Pera facilitar més aquestes excursions, y sobre tot les que puguen realisar-se pel Pla de la Calma, pel Brull y torrent de La Pomereta y pel maciu del Matagalls, es que la Secció d'Esports de Montanya va acordar l'instalació d'un Refugi en aquella vessant, y, d'acord ab la senyora Vda. de Pons, ha procedit a l'habilitació de part de la gran casa de Sant Andreu de La Castanya, propietat d'aquella, destinant-la a dit objecte. An aquest fi s'hi han realisat les obres que's requerien, habilitant un menjador, un water-closet,

dos cambres y una sala-dormitori, amoblant-se convenientment y procedint a la seva completa instalació. Dintre breus dies s'inaugurarà dit refugi, y d'aquí en avant l'excursionista trobarà en ell franca acullida y bon repòs, podent gaudir d'un bon confort y facilitant aixís les ascensions y els esports hivernencs que 'ls aficionats hi van coneuant. També's procurarà que l'excursionista, a més de bon llit, pugui trobar algun queviure al Refugi, com pa, ous, conserves, productes Maggi y altres, que estalvien l'haver-los de pujar.

No dubtem que dit Refugi, de regoneguda conveniència, sobre tot en la temporada hivernenca, serà molt visitat, prestant bons serveys y contribuint sobre tot a facilitar la pràctica dels esports de neu, que tant depressa y ab tant bon èxit han sigut implantats a nostra terra.

Si al nostre Pireneu contem ab els Xalets-refugi del Canigó y d'Ull de Ter y ab els santuaris de Nuria y caseriu de La Molina, al Montseny trobarem el Refugi de La Castanya, que, junt ab els santuaris de Santa Fe, San Marsal y Sant Segimon, ens oferiran bon repòs en nostres correrries y contribuiran a fer néixer l'amor a la montanya, innat en nostres excursionistes, y la veneració pel Montseny, rublert de belleses, molt més intenses en aqueixes temporades en que la neu cobreix sos prats y riberes, y en que l'atmòsfera pura y transparent ens deixa ovirar corpreneadors panorames.

V. DE LASSERRA

La festa del Bisbetó a Montserrat y orogens de la mateixa

L'any passat, la vigilia de Sant Nicolau; varem anar-nos-en uns quants socis entusiastes de la Secció de Folk-lore a veure les cerimonies tradicionals que practiquen els escolans de Montserrat en celebració de llur festa patronal. Per nosaltres l'atractiu era doble: l'un, el que sempre té'l cèlebre lloc, majorment en aquesta època, en que l'atmòsfera se sol presentar ben neta, podent-se contemplar, per lo tant, l'hermós panorama que 's divisa d'aquells cims estant; y l'altre, el poder estudiar una costum típica, una d'aquelles deixes de l'avior, que passen desapercebudes per la major part.

Y's comprèn. Estem tant ocupats! Tenim temps per enterarnos dels obsequis que reb una princesa estrangera que's casa, de les insignificants modificacions que's fan a l'altra part de món a un nou aeroplà, d'una taça de forma desconeguda fins ara que s'acaba de trobar a l'Egipte... Però a dins de casa tenim costums antigues y curioses, que són reminiscències d'estats socials passats que 'ns convé prou de saber. No obstant, això no 'ns interessa: ab les coses de la nostra patria passa com ab els individus de la familia, que com que se 'ls veu sempre, ja no s'hi va ab compliments.

Per aquells a qui pugui interessar, anem a referir tal com va fer-se la festa, de la qual varem ser testimonis presencials, mercès a la galanteria de l'Abat, el qual ens va donar tota mena de facilitats.

El 21 de Novembre va fer-se l'elecció del Bisbetó, en la persona d'En Ramon Marcet y Ballber, fill d'En Miquel Marcet, fabricant de Terrassa, prou conegut, que, com de consuetut en la familia, envia sos fills a l'Escolania de Montserrat. Una vegada aprovada l'elecció, va tenir una ovació, portant-lo a la Capella, acompanyat de la banda.

A primera hora del 6 de Desembre (dia de Sant Nicolau de Bari) se'l va vestir de bisbe, y després d'esmorzar (a les 7) se'l va vestir de cerimonia; allavors, acompanyat dels seus familiars: Salvador Cañellas Marcé, Vicari general; Joan Llorens Arrufat, Secretari (vestits com els canonges de Barcelona), Agustí Argelich Cabrera, Mestre de Ceremonies, portant la vara, y els dos patges, Lluís Tetas Solsona y Josep Puget Oriola, ab saya y faixa, varen anar a saludar a l'Abat y principals monjos, invitant-los a la funció que havia de tenir lloc, en la que s'hi havia de llegir la pastoral. Cap allí a dos quarts de nou se va reunir la comunitat y els parents del Bisbetó (sense les dones), en la Sala de l'Escolania, tota guarnida de garlandes, escuts y fanals de paper de color, y pels costats, en tarjes hi havia 'ls noms dels músics cèlebres sortits d'aquell antic conservatori: Julià, Martí, Casanovas, Viñals, Saldoni, Boda, Viola, etc., y al cap-d'avall el trono, aont s'hi va asseure 'l Bisbetó vestit de pontifical, que va fer llegir la pastoral al Secretari, en una taula posada a la seva dreta, tenint-hi a l'esquerra l'Abat del monastir.

El Secretari, abans de començar la lectura, va besar l'anell a l'Abat, després al Bisbetó, y's va posar a llegir el document, entre les riallades de la comunitat y sobre tot dels escolans, que celebraven les ocurrencies del bisbe de per riure, a lo que ell mateix



els acompanyava, malgrat la circunspecció que'l càrrec semblava haver-li d'exigir.

La pastoral deya aixís mateix:

PAX

«Nòs, el Batxiller D. Ramon Marcet y Ballbé, per la gracia de Déu y la bona voluntat de mos dignes mestres y condeixebles, y ab l'aprovació del Reverendíssim P. Abat d'aquest Monastir, Bisbe de la molt Il·lustre Escolania de Montserrat, Acòlit de l'Altar Major y dels altres de banda y banda d'aquesta Santa Basílica, Assistent perpetua a la Missa de vuit, y quan no a la conventual, Director honorari de l'Orquesta de l'Escolania, Repartidor suplent de les planes de Música, etc., etc.

A Nostres venerables germans, Vicari General, Capitulars, familiars y de

més poble fidel de Nostra jurisdicció, salut y gracia en el Senyor.

Catíssims germans en Jesucrist:

Al dirigir-vos per primera volta Nostra paraula en aquest solemne acte de la presa de possessió de l'altíssima y honorosíssima dignitat de Bisbe de l'Escolania Montserratina, abans que altra cosa, me toca'l dever de saludar a quiscun dels aquí reunits que s'han dignat honrar ab sa presència aquest tant important acte; y complerta esta obligació de cortesia, considerant la gran càrrega que pesa sobre nostres espatlles, no puc menys, caríssims germans y fills, de dirigir-vos Mos paternals avisos pera vostra utilitat esperitual y temporal. Molt empenyo tingueren Mos Il·lustres antecessors, y sobre tot l'últim, de felíç recordació, en reformar moltes coses que donaren algun bon resultat; però com no falten encara coses per corretgir, vos donarem ab tota ingenuitat alguns saludables avisos, encara que no deixo de rece-

lar-me de que'm pot passar en oblit alguna cosa que no m'agradi y'm causi amargors.

Prescindint d'eixos temors, entrem en materia y sapigueu que procurarem vetllar y pregar perquè tot vagi bé y no entri la relaxació, a fi de que després no us costi doble treball en tornar les coses en llur lloc. Tingueu, doncs, present, caríssims fills, que no havem de consentir may certes coses que hem notat y que, per ser molt conegudes de vosaltres y que tal volta no us agradaria que's publiquessin, hem cregut prudent callar-les. Al mateix temps us recomanem en gran manera que aprofiteu més el temps y no'l malgasteu fent ninots en lloc de llegir o escriure; que guardeu el silenci y el bon comport en els llocs que estigui manat; que no digueu tantes mentides y tant a la fresca; que no us tragueu *moltius* y que tampoc sigueu tant solidaris per fer y amagar lo mal fet, y tant oblidadiços en complir lo que cada dia se us ha d'avisar. Tampoc deixaré d'encarregar-vos que esteu quiets en el dormitori, y no feu riure als altres y els deixeu dormir en sossec, com ho faig jo; però sobre tot que aneu de millor gana a resar l'Ofici parvo, y que'l reseu ab més devoció, que sembla que hagueu d'anar a la presó y que tingueu por que us caigui'l sostre o s'hagi d'enfonzar el trespol, segons la pressa que en tot hi porteu, pera poder anar a jugar més aviat. ¿Que penseu que ningú ho veu ni ho observa, o que jo sempreestic dormint? Aneu molt equivocats.

M'agrada molt que jugueu, que enraoneu, que salteu, que brinqueu en hores de recreu o permeses pel reglament; però també m'agrada que, quan se tracta del reso, de l'estudi y de menjar, que aprofiteu el temps, que tot es menester, y que algun dia'l trobareu a faltar.

Tot convé que sia armònic en aquest món, com ho es la Música, a la que teniu l'honor de dedicar-vos. Procureu, doncs, que totes vostres paraules y obres fassin tant bon concert que tots se moguin a lloar a Déu y donar-li gracies; y aixís més fàcilment hi haurà pau, salut, gracia, propines y dies de montanya.

Això us desitja de tot son cor el vostre Bisbe en l'entrada y presa de la seva dignitat.

Entre tant, rebeu tots vosaltres, aimadíssims fills, la benedició paternal que desde'l fons de Nostre cor vos donam, en nom del Pare, del Fill y de l'Esperit Sant.

De nostre palau de l'Escolania, diada de Sant Nicolau.

6 Desembre de 1908.

✠ RAMON, bisbe de l'Escolania.

Per manament de Sa Excelencia Illustríssima'l Bisbe mon Senyor,

JOAN LLORENS. »

En havent acabat la lectura, el Secretari va besar l'anell al Bisbetó y a l'Abat, qui va fer un discurs de circumstancies, recomanant la bona conducta als escolans.

Desseguida varen sortir tots plegats precedits de la banda de música, y pel claustre varen anar a l'iglesia, a oir la conventual, o sigui l'ofici de comunitat. A l'arribar al presbiteri varen agenollarse tots els que oficiaven (el Bisbetó, damunt d'un coixí), colcant-se



l'hèroe de la festa en el trono voltat de l'acompanyament. Al sortir, de la mateixa manera que havien fet a l'entrar, varen encaminar-se cap a les celdes a visitar els monjos y a recullir estampes, medalles, dolços y altres obsequis, tenint en aital diada permís per recórrer el monastir.

Després varen desmudar-se, y sent a mitg-dia, cap a dinar.

A les dues, vestits d'ordinari, varen anar a donar un volt per la plaça, acompanyats de la música, y a dos quarts de tres varen començar els jocs en el pati, consistents en enjegar bombes de

paper, y, tapats d'ulls y armats d'un bon bastó, trencar olles plenes d'aigua, nous, figues, conills, etc., que estaven penjades en una corda de banda a banda del claustre.

No cal dir la gran gatzara que 's va armar, tant a l'elevació de



les bombes ab tots els ostentosos preparatius de desplegar-les, fer foc, inflar-les, aguantar-les y deixar-les anar, com ab la trenca-diga d'olles, que s'anava fent per torn entre tots els escolans. Els crits y el picament de mans indicaven bé l'emoció de la quitxalla que seguia ab viu interès els més petits incidents del que armat ab el garrot s'acostava a l'olla que havia de premiar la seva traça, o quan, desorientat, se n'apartava, anant a amenaçar inconscientment als

companys. Si al quedar trencada l'olla's feya un gros escampall de fruites o coses comestibles, la cridoria era aixordadora; si un bon doll d'aigua refrescava a l'interessat, ab lo que s'enduya un gran xasco, allavores l'alegria de la mainada se sortia de fogó. El quadro no podia ser més animat, y feya riure de valent a la comunitat, als forasters que s'hi trobaven y al Bisbetó ab els seus acompanyants, que no prenien part en la festa.

Més tard se'ls va donar un bon refresc y el Bisbetó va presidir el cant del rosari, acabant-se'l dia ab una serenata fins a l'hora de sopar.

Cal advertir que durant els vuit dies, un patge va servir la xocolata al Bisbetó.

Tal es actualment a Montserrat la festa objecte del present article, descrita depressa y corrents, sense consideracions ni comentaris, però lo suficientment detallada perquè's tingui una idea de com se du a terme.

Ha passat per moltes vicissituds. Així es que en Milà y Fontanals conta que abans se posaven a disposició del Bisbetó altres noys vestits de moços d'esquadra, que li presentaven com a presos alguns noys pobres, als que s'obsequiava després ab un bon dinar ¹.

Aixís mateix en èpoques en que l'Escolania tenia molta més importancia que ara, quan hi havia algun escolà avençat en música, per aquesta diada's tocava alguna composició seva.

En Saldoni, el cèlebre músic deixeble de l'Escolania Montserratina, aont s'hi va estar de 1818 a 1822, ressenya la festa en aquests termes ²:

«Vuit dies abans de Sant Nicolau els escolans formaven una mena de cònclave per elegir d'entre ells un que devia ser investit ab el títol y caràcter de bisbe. L'elecció's feia per majoria de vots, que depositaven en mans del pare mestre; y a l'electe li posaven un ric roquet, capa episcopal, mitra y crossa; y estant ja previament la capelleta de l'Escolania molt enramada, embellida y guarnida, desde la celda del pare mestre hi anaven tots acompanyant el bisbe-escolà, y allí's cantava'l *Te-Deum* ab orquesta.

»Al bisbe-escolà li associaven els dos companys més antics, y aquesta mena de junta nomenava'ls condeixebles que havien

1) Milà y Fontanals: *Obras completas*, vol. VI, pàg. 215.

2) *Reseña histórica de la Escolania ó Colegio de Música de Montserrat en Cataluña, desde 1456 hasta hoy día*, per En Baltasar Saldoni (Madrid, Repullés, 1856), pàgs. 31 a 33. (Per equivocació l'autor diu que la festa de Sant Nicolau es el 6 de Novembre, en lloc del 6 de Desembre.)

d'exercir els oficis y títols que tenien els frares monjos; donant a un el títol de prior, a un altre'l de majordom; aquell era nomenat aposentador, aquest altre mestre de novicis, etc., etc. En aquells dies, cada un dels monjos de qui prenien nom o càrrecs els agraciats, feya bons regals al respectiu escolà que'l representava en el propi càrrec o destí. Durant els vuit dies que precedien a Sant Nicolau, el bisbe-escolà no assistia a la missa matinal, que era lo més desavinent, per haver de matinejar, y estava dispensat de moltes fadigues que tenien els altres, y també solia alcançar gracia pels companys que en algun d'aquests vuit dies fos castigat. La vigília de Sant Nicolau, després de dinar, anaven els escolans en comunitat tocant els instruments, presidits pel mestre y pel bisbe-escolà, a la cambra del pare abat, que'ls esperava acompanyat dels principals monjos del monastir. Posats a sa presència, el bisbe-escolà li feya una arenga, pregant que's dignés concedir an ell y als companys permís per recórrer les celdes dels pares monjos durant aquella tarda y tot el dia següent, a fi de que's dignessin regalar-los lo que fos de llur agrado; també li demanava que concedís als pares monjos poder-se passejar mentres ells recorrien les celdes. L'abat tot ho concedia, y, després de tocar algun vals o contradança, se servien bescuits de varies menes y vi bo a tots els que's trobaven en la cambra o celda. Al sortir-ne, cada hu pel seu costat, recorria les celdes dels monjos y dels llecs, esvalotant ab tanta gatzara y alegria, que si aquella festa hagués durat més de 24 hores, de segur que ningú hauria pogut viure en el monastir. En aquest dia'ls escolans feyen gran aplega d'estampes, medalles, rosaris y escapularis, de tal manera que'n tenien de sobres per ells y per enviar a llurs families.

»Quan el nomenat bisbe-escolà era de familia rica, com succeia regularment, els pares de l'electe pagaven per Sant Nicolau un extraordinari o entrant a tota la comunitat, y dos als escolans. En cambi, durant els vuit dies, el bisbe-escolà rebia del monastir un entrant més que'ls altres monjos y companys, y'l tractaven ab les mateixes consideracions que a l'Abat. No més per aquesta diada estava permès als escolans entrar en les celdes dels monjos y germans llecs.»

Els aconteixements polítics varen determinar varies interrupcions a la festa. En 1811 els francesos varen cremar el monastir y l'Escolania no va quedar restablerta fins a 1818. En 1822, a causa de la guerra civil, varen anar-se'n altra vegada'ls escolans, tornant-hi en 1824. En 1835 va haver-hi la crema y supressió dels

convents, y en 1844 va començar-se a reconstituir altre cop l'Escolania, qual edifici varen determinar-se a construir a mitjans del sigle passat.

ROSENDO SERRA Y PAGÈS

(Acabarà)

Segon Concurs català de Luges al Matagalls (Montseny)

(30-31 JANER Y 1-2 DE FEBRER)

Tal com tenim anunciat, a darrers d'aquest mes y principis del vinent tindrà lloc aquest concurs, ab tanta ansia esperat. A mida que s'acosta la data de sa celebració va creixent arreu l'entusiasme, arribant cada dia noves demandes de datos y detalls y noves promeses de concórrer a la mateixa. Els treballs d'organissació no han parat un sol moment; y la Secció d'Esports de Montanya's multiplica, atenent a tot lo indispensable pera 'l millor èxit de la festa y comoditats dels que an ella concorrin.

A continuació publiquem el corresponent

PROGRAMA

Diumenge 30 Janer, *a les 11 del mati*: Cursa de luges. Entrenament. Exercicis preparatoris de Skis.

Dilluns 31 Janer: Excursions a Sant Segimon, Creu de Matagalls, Sant Marsal, Santa Fe, etc.

Dimars 1 Febrer, *a les 10 del mati*: Instalació del campament de la Secció d'Esports de Montanya del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA a la carena de Matagalls (1.700 metres).

A les 11 del mati: Curses de Skis. Excursió. Curses de Luges. Obstacles. Curses Bobsleighs. Eliminatories

A les 6'30 de la tarda: Cursa nocturna de Luges.

Dimecres 2 Febrer, *a les 9 del mati*: Segon concurs català de Luges. Campionat (mida fixa).

A les 10 del mati: Curses de Bobsleighs.

A les 11 del mati: Curses de Skis.

A les 11'30 del mati: Curses de Luges per senyoretas y parelles.

Una vegada acabat el Concurs, les luges propietat de la Secció de Esports de Montanya quedaran a la disposició dels senyors socis de la mateixa que vulguin córrer, fins a les dugues de la tarda, que seran recullides, y's farà 'l retorn a Sant Andreu de La Castanya, Viladrau, Brull, Seva, Balenyà, etc.

PREMIS

CURSA DE LUGES. CAMPEONAT: Medalla del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA y un parell de skis. — Medalla Atracció de Forasters. — Medalla de plata de la Secció d'Esports de Montanya. Dos medalles de coure de la Secció.

CURSA DE BOBSLEIGHS: Medalla del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA. — Medalla de plata de la Secció. Dugues medalles de coure de la Secció.

CURSA DE SKIS: Medalla del CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA y una luge. — Medalla de plata de la Secció d'Esports de Montanya. — Medalla de plata de la Real Asociación de Cazadores de Barcelona — Dugues medalles de coure de la Secció.

CURSA DE LUGES PER SENYORETES Y PARELLES: Medalla de coure.

Diferents objectes artístics se distribuiran als guanyadors de les diferents curses que se celebraran durant el dia 2 de Febrer. La Secció d'Esports de Montanya distribuirà diferents medalles de recort y premis a les senyoretetes que prenguin part en la cursa de Bobsleighs.

DETALLS

HORARI DE TRENS. — Surten de l'estació del Nord: a les 7'3 y 9'28 matí, 1'55 tarda y 6'58 vespre, arribant respectivament a l'estació Balenyà: a les 9'18 y 11'42 matí, 4'24 tarda y 9'20 vespre.

Surten de l'estació de França: a les 5'00 y 7'21 matí, 12'13, 1'30 y 5'15 tarda y 7'12 vespre, arribant a Palautordera: a les 6'49 y 9'6 matí, 2'14, 3'21, 6'57 tarda y 9'9 vespre.

Surten de Balenyà: a les 4'11 y 7'16 matí, 12'48 y 5'6 tarda, arribant a Barcelona (estació Nord): a les 6'26 y 9'32 matí, 2'55 tarda y 7'8 vespre.

Surten de Palautordera: a les 7'29 y 8'38 matí, 12'10, 12'55 y 5'7 tarda y 7'55 vespre, arribant a Barcelona (estació França): a les 8'57 y 10'30 matí, 2'26, 4'58 y 6'55 tarda y 9'39 vespre.

HOSTATGE. — La Secció facilitarà hostatge en els hotels, fondes y cases dels pobles veïns al lloc del Concurs, demanant tarifes y detalls al CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, de 7 a 8 cada dia, y de dos quarts de 10 a 11 els dimars, dimecres y divendres, fins el dia 21 inclusiu.

INSCRIPCIONS. — Les demandes d'inscripció pera pendre part en el Concurs hauran de fer-se en el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA fins el dia 21 de Janer a les 10 de la nit. Tota inscripció ha d'anar acompanyada de l'import de la quota fixada.

SERVEY SANITARI. — Hi haurà servei medical en el lloc del Concurs.

ACCIDENTS. — La Junta Organidora declina tota responsabilitat sobre qualsevol accident que pugui succeir tant als corredors com als assistents a les curses.

RECLAMACIONS. — Pera qualsevol reclamació o dubte, quedaran els senyors Jurats autoritzats pera solucionar. L'ur decisió serà inapelable.

NOTES. — Se facilitaran tota classe de detalls respecte a guies, carruatges, cavalleries, itineraris, etc., en el CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA, els dimars, dimecres y divendres, de dos quarts de 10 a 11 de la nit, fins el dia 21.

— El reglament del Concurs estarà exposat en el local social.

— Actualment s'està treballant l'obtenció d'un tren extraordinari pera retornar a Barcelona 'l mateix dia 2 al vespre, el qual serà posat cas d'haver-hi suficient nombre d'inscripcions.

CRONICA DEL CENTRE

DESEMBRE DE 1909

SESSIONS Y CONFERENCIES

EL LAWN-TENNIS. — El dia 2 el distingit sportman D. Artur Leasck va donar una interessant conferencia sobre aquest joc, tant arrelat avuy en nostra ciutat, explicant les seves regles teòriques y exposant les ensenyances pràctiques que la seva propia experiència en el mateix li han fet anar anotant. Acompanyà les seves explicacions ab la projecció de diferents vistes fotogràfiques referents a dit saludable y distingit joc.

Aprés de la conferencia del senyor Leasck, y en obsequi dels nombrosos aficionats a sports que s'havien congregat a l'espaiosa sala del CENTRE, varen projectar-se una serie de clixés fotogràfics referents a sports d'hivern a montanya, que foren molt celebrats y aplaudits.

L'IGLESIA DE SANTA MARIA DE CASTELLÓ D'EMPURIES. — El dia 3 el nostre consoci D. Geroni Martorell donà altra conferencia sobre art català, estudiant y fent ressaltar l'importancia y bellesa de l'antiga iglesia de Castelló d'Empuries en son conjunt arquitectònic y en sos variats detalls, detenint-se especialment en sa portalada, son altar major y pica baptismal, de mèrit ben regonegut. Per medi de projeccions lluminoses, el senyor Martorell anà presentant una vistosa serie de reproduccions fotogràfiques d'aquest interessant monument.

COSTUMS PÚBLIQUES Y PRIVADES DE L'EDAT MITJANA. VIATGES. — La sessió del dia 10 fou dedicada per nostre benvolgut company D. Daniel Girona y Llagostera a llegir un seu treball, curiós y curiosament escrit, tractant de la manera y forma de viatjar en l'Edat Mitjana, referint-se principalment als medis de locomoció, cavalls, carrocs y cadires de mà o lliteres, y als hostatges públics y particulars, presentant un veritable quadro de costums d'aquella època, tant ben estudiada pel senyor Girona, qui prometé continuar donant compte dels seus estudis y investigacions sobre tant interessant tema. La conferencia anà aixís mateix ilustrada ab projeccions fotogràfiques.

LES RONDALLES POPULARS CATALANES D'EN BERTRAN Y BROS — Nostre bon amic y company D. Ramon Miquel y Planas, de la Secció de Folk-lore, va donar una conferencia 'l dia 11 d'aquest mes, llegint una bonica colecció d'hermoses narracions populars catalanes, ilustrades ab projeccions lluminoses reproduint els dibuixos fets per l'artista senyor Vila

pera acompanyar dita obra. Tot plegat resultà un treball força interessant y una sessió ben agradosa.

UNA VISITA A LA TOMBA DE L'ESCRIPTOR CATALÀ FRA ANSELM TURMEDA EN LA CIUTAT DE TUNIÇ. — El conciençut historiaire D. Joaquim Miret y Sans va llegir el dia 17 un notable treball d'investigació y crítica sobre'l tema que encapsa aquestes ratlles y del que no'ns creyem obligats a dir-ne res, ja que en aquest mateix número comencem a publicar-lo íntegrament. El senyor Miret exhibí també varies projeccions de vistes fotogràfiques ab el plan y lloc d'emplaçament de dita tomba del festiu escriptor apòstata.

LA VOLTA AL MÓN. PER LA INDIA. — El dia 30 el conegut artista fotogràf D. Adolf Mas va presentar una hermosa colecció de vistes fotogràfiques dels clixés obtinguts pel seu reputat company D. Olaguer Junyent durant sa estada a la India, ab motiu del viatge al voltant del món que va fer darrerament ab son amic senyor Recolons. El senyor Mas va acompanyar la projecció d'aquestes vistes ab algunes amenes explicacions y comentaris y ab alguns troços del llibre d'impressions que ve publicant el senyor Junyent.

SECCIÓ METEOROLÒGICA

ESTACIÓ METEOROLÒGICA DE VIELLA (VALL D'ARÁN)

RESUM DE LES OBSERVACIONS DEL MES DE DESEMBRE

| TEMPERATURES (a l'ombra) | | | | PRESSIONS BAROMETRIQUES A 0° Y AL NIVELL DEL MAR | |
|-----------------------------------|---------|--------------|---|---|------------|
| MITGES MENSUALS | | MAXIMA | MÍNIMA | MITGES MENSUALS | |
| 8 MATÍ | 8 TARDA | EN 24 HORES | EN 24 HORES | 8 MATÍ | 8 TARDA |
| 2°43 | 3°50 | (17° dia 22) | -11° (dia 10) | 765'41 mm. | 765'24 mm. |
| ESTAT DEL CEL | | | Dies serens . . . 7 » nuvolosos. 14 » coberts . . . 10 | | |
| | | | Dies de pluja. . . . 13 » de neu 3 » de glaçada. . . . 17 | | |
| HUMITAT RELATIVA: MITGES MENSUALS | | | VENTS DOMINANTS | | |
| 8 MATÍ | 8 TARDA | | | | |
| 75'29 | 75'77 | Calmes | | | |
| TOTAL DE PLUJA MENSUAL: 62.9 mm. | | | | | |
| » DE NEU » 140 » | | | | | |

RESUM ANYAL DE 1909

TEMPERATURES (A L'OMBRA)

| | 8 MATÍ | 8 TARDA |
|---------------------------------|----------------|-------------------|
| Mitja mensual major . . . | 16°10 (Agost) | 15°80 (Agost). |
| » » menor . . . | -3°70 (Febrer) | -1°37 (Janer). |
| » anyal. | 6°99 | 7°53 |
| Màxima en 24 hores major . . . | | 36°5 (15 Agost). |
| Mínima » 24 » menor. | | -12°5 (27 Janer). |
| Oscilació màxima anyal. | | 48°. |

PRESSIÓ ATMOSFERICA A 0° Y AL NIVELL DEL MAR

| | | 8 MATÍ | 8 TARDA |
|--|------|---|-------------------------------|
| Altura major. | | 783'5 mm (1 Janer). | 782'0 mm (2 Janer). |
| » menor. | | 750'5 » (18 Novembre). | 750'3 » (6 Març). |
| Mitja mensual major. | | 773'52 » (Janer). | 772'71 » (Janer). |
| » menor. | | 759'30 » (Març). | 758'51 » (Març). |
| » anyal. | | 766'17 » | 766'15 » |
| Oscilació màxima anyal. | | 33'00 » | 31'70 » |
| Pluja en 24 hores | { | Nombre major de dies de caiguda. | 23 (Juny). |
| | | » menor » » » | 6 (Febrer). |
| | | Total de dies de caiguda a l'any. | 157. |
| | | Altura de caiguda màxima mensual. | 109'0 mm (Abril). |
| | | » » » mínima » | 11'5 » (Febrer). |
| | | Total » » anyal | 842'2 » |
| Neu en 24 hores | { | Nombre de dies de caiguda mensual major | 13 (Març). |
| | | Major caiguda a l'any | 55 cc. (Janer). |
| | | Total de dies de caiguda anyal. | 35. |
| | | » de caiguda anyal | 84 cc. |
| Nota. — El 11 de Juliol s'efectuà una caiguda de neu fondenta. | | | |
| Glaç | { | Nombre major de dies al mes | 31 (Janer). |
| | | Total de dies a l'any. | 114. |
| | | Nombre de dies al mes de glaçada total. | 1 (Janer, Febrer). |
| Gebra | { | Nombre major de dies al mes. | 6 (Novembre). |
| | | Total de dies a l'any | 8. |
| Rosada | { | Nombre major de dies al mes | 12 (Octubre). |
| | | Total de dies a l'any. | 32. |
| Calamarça. — Nombre de dies al mes. | | | { 1 (Abril). 1 (Setembre). |
| Vent en 24 hores | { | Velocitat mitja mensual major. | 163'20 kilòmetres (Març). |
| | | » » » menor. | 15'78 » (Janer). |
| | | » màxima a l'any | 450'00 » (18 Març). |
| | | » mitja anyal | 114'68 » |
| Estat del cel | { | Nombre major de dies serens | 16 (Novembre). |
| | | » » » nuvolosos. | 17 (Juny). |
| | | » » » coberts. | 15 (Març-Maig). |
| | | » menor » serens. | 1 (Juny). |
| | | » » » nuvolosos. | 3 (Janer). |
| | | » » » coberts. | 8 (Abril-Agost) |
| | | Total a l'any dels dies serens | 101. |
| » » » nuvolosos. | 120. | | |
| » » » coberts | 138. | | |

Nota. — La diferencia entre'ls totals de l'any y 365, són els dies que estigueren coberts al matí y serens a la tarda, o vice-versa.

J. S. S.

El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA sols se declara responsable de lo contingut en la Secció Oficial del seu BUTLLETÍ, deixant íntegra als respectius autors la responsabilitat dels treballs firmats.